

KULTÚRA

ROČNÍK XVI. – č. 7

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

3. APRÍLA 2013

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Rok sv. Cyrila a Metoda Čo a ako budeme oslavovať

Začalo sa už náležité oslavovanie jubilejných rokov v súvislosti s misiou byzantských diplomatov a misionárov Konštantína a Metoda. Katolícka cirkev ich už dávno vyhlásila za svätých a najnovšie aj za spolupátrónov Európy. Ich kresťanská a kultúrna misia zanechala v Moravskej ríši i v slovanskom svete nezmazateľné stopy. Napriek tomu na Slovensku nepoznáme ani jeden významný pamätník, ktorý by Slovákom pripomínal o staroslovenskom liturgickom jazyku a písme. Nemáme dôkladnú historickú štúdiu ani o zmysle ich misie v rámci vtedajších geografických, etnických, politických a kultúrnych podmienok tých stredovekých Slovákov. Iné slovanské národy, aj také, u ktorých je pochybné priame pôsobenie našich svätcov, neraz im preukazujú viac pozornosti a úcty než my, dnešní Slováci. Napríklad v balkánskej Rijeke je mestská knižnica so stálou expozíciou o vývoji chorvátskej hlaholiky ako mladšej vetvy moravskej staroslovenčiny a niektorí chorvátski mníši aj dnes tlačia knihy v chorvátskej hlaholike.

Na prvý pohľad je v tom určitý paradox. Ale nesmieme zabúdať na to, že všetky slovanské národy sa len veľmi neskoro začali vážnym spôsobom zaoberať výskumom svojich dejín. Veď čo

sa týka práve jazyka a kultúry, za začiatok vedeckej slavistiky sa pokladá založenie prvej univerzitnej katedry pre slovanskú filológiu na cisársko-kráľovskej univerzite vo Viedni roku 1849. Vedecký impulz k tomu dali práce českého ex-jezuita Josefa Dobrovského (1753 -

MILAN S. ĎURICA

1829) v Prahe a hlavne Slovincu Jerneja Bartela Kopitara (1780 - 1844) vo Viedni. U nás to začal až František Sasinek (1830 - 1914). Ale rozhodujúcim faktorom boli národnouvedomovacie hnutia slovanských obyvateľov habsburskej monarchie. Z týchto skromných začiatkov sa slavistická veda začala systematickejšie rozvíjať až po prvej svetovej vojne a všeobecnejší impulz na rozvoj interdisciplinárneho prístupu k otázkam najstarších dejín Slovanov a jednotlivých slovanských národov, ich jazykov a kultúr sa datuje iba do týchto posledných desaťročí po druhej svetovej vojne.

Ďalším momentom na pochopenie tejto u nás Slovákov odlišnej situácie zachovania pamätných realít a vytvorenia podobných inštitúcií,

ako ich majú iné národy, je jednoducho skutočnosť, že aj napríklad na rozdiel od Chorvátov my sme od 11. storočia nedisponovali žiadnou formou vlastnej národnej štátnosti. Lebo na vyhľadávanie písomných aj materiálnych pamätností z obdobia prvého tisícročia po Kristovi, do ktorého sa situujú aj najstaršie dejiny Slovákov, treba disponovať na to náležite pripravenými odborníkmi, akých sme my nemali. Pretože počas takmer celého druhého tisícročia, ak sa našiel nadaný mladý Slováčok, ktorého priťahovala vedecká kariéra, musel splniť prvú a základnú podmienku tým, že si osvojil jazyk a politické záujmy vládnej moci. Počas dlhých storočí, keď Slovensko bolo anonymnou zemepisnou čiastkou Uhorského kráľovstva (Hungaria superior), bola to európska kultúra a veda v latinskom úradnom jazyku, ktorý od konca 18. storočia sa postupne nahrádzoval maďarským jazykom (a názvom Felvidék). A uhorské vlády - ako všetky vlády na svete - podporovali aj vedu, pokiaľ mohla slúžiť ich štátnej myšlienke a ich politickým záujmom. Ani nehovoriac o poslednom krušnom období krutej maďarizácie.

(Pokračovanie na 2. strane)

Keď čítame Zjavenie sv. Jána, máme síce dojem, že poukazuje na konkrétnu dobu, na čas, ktorý raz isto nastane, ale každé pokolenie žije, akoby malo istotu, že sa to jeho netýka, že k takému vyústeniu dejov dôjde, raz isto, ale ešte nie dnes. Ba nájdú sa aj takí, ktorí poukazujú na tajomnosť, komplikovanosť, symbolickosť textu, akoby šlo o dielo hyperbolické, iba o varovanie, nie o popis konkrétneho vyústenia dejín.

Ak sa občas porozhliadnem po blízkom a vzdialenom okolí, mám dokonca pocit, že už ani ten hyperbolický zmysel apokalyptickej symboliky na mnohých neúčinkuje. Veď ako si vysvetliť, že takým revolučným spôsobom

Opekačky

TEODOR KRIŽKA

presadzujú tie najheretickejšie myšlienky Francúzskej revolúcie a všetkého nasledujúceho besnenia, akoby konzervovali tú najľudskejšiu, najkresťanskejšiu, najprírodzenejšiu tradíciu. Osvietené hlavy napr. prichádzajú na jednoduchú myšlienku, že všetky náboženstvá sú vlastne skúsenosťou človeka s hľadáním zmyslu života a odpovedí na ontologické otázky. Že Boha nikto nikdy nevidel, iba ak ako abstrakciu, absolútno, ktoré môže mať nekonečno podôb. Česi v tomto kontexte radi nahrádzajú Boha akýmsi eufemizmom „něco“. V to „něco“ verí predsa každý, aj ateista, ktorý hľadá. Ak teda všetci hľadáme, všetci sme na ceste, všetci sme bratia.

Stačí sa vrátiť k „hypotéze“ Boha.

Odtiaľ je už iba krôčik k bezhraničnej ekuméne nielen medzi kresťanmi navzájom, ale aj medzi kresťanmi a budhistami, židmi, ba dokonca animistami, azda aj ľudožrútmí, veď aj takí ešte existujú kdesi v skanzene povodia Amazonky, ako som nedávno čítal.

Máme sa všetci radi. Milujeme sa, vraj presne tak, ako nám to v jedenástom prikázaní odkázal Ježiš. Stretávame sa, objímame, tancujeme, spievame, modlíme sa, každý po svojom, navzájom prijímame hala-bala znaky zasvätenia Bohu i démonom. Veď čo, aj démoni sú na ceste, čo na tom, že na ceste do pekiel...

A tak nevdopak človeku skrsne v hlave otázka: Načože to Abrahám, syn výrobcu modiel, opustil rodičovský dom a kvôli čomu poslúchol Bohu, ochotný obetovať mu syna Izáka? Nemohol sa radšej venovať dedičnému remeslu, ktoré v prostredí pohanského modlárstva isto skvelo vynášalo?

Prečo všetci máme splynúť, tolerantne sa usmievať na ľudí, ktorí považujú za svoju prirodzenosť urážať Krista, keď celé dejiny Boh vyčleňoval spomedzi uctievačov falošných modiel najskôr svoj vyvolený národ, aby mu zveril Zasľúbenú zem, kde prišiel na svet Ježiš Kristus, Mesiáš, náš Spasiteľ?

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

Po stiahnutí Juraja Kalinu z nominácie na predsedu správnej rady ÚPN na internetovej stránke SME sa objavilo video, v ktorom investigatívna novinárka M. Todová dotieravým až arogantným spôsobom kládla poslancom Smeru otázky typu: „aký bol vojnový slovenský štát, povedzte mi čo dobrého a zlého urobil prezident Tiso“ a podobne, ako keby to bol dôvod stiahnutia nominácie Kalinu. V Pravde z 27. 2. 2013 zase novinár Vladimíra Jančura sa pokúša na základe vytrhnutých častí zo správy V. Radakoviča Benešovi v roku 1943, v ktorej je zmienka o krátkodobom nedostatku bravčového a teľacieho mäsa v Bratislave, spochybniť úspech prvej Slovenskej republiky. Naviac osočuje arcibiskupa Mons. J. Sokola a ľživo cituje jeho výrok v rozhovore pre STV. Na názory týchto novinárov, ktorí radi priložia polienko ľži a polopravd o tomto úseku našich dejín, si dovoľm zareagovať. Kto hovorí napríklad o dostatku potravín, musí si uvedomiť, že vtedy strava pozostávala nielen z mäsa, ale hlavne zo slovenských produktov - zemiakov, strukovín, mlieka, vajec, hydiny, králikov a pod., ktorých bol dostatok. Bravčového mäsa bolo hlavne počas zabíjacie. Ľudia na dedinách boli sebestační a zásobovali občanov miest, vrátane Bratislavčanov. U väčšiny ľudí vládla skromnosť, deti nosili obnosené oblečenie po súrodencoch, čo mamy ušili, uštrikovali, alebo čo dostali od rodiny. Dospelí mali oblečenie na dlhé roky. Áno, nechodili po dovolenkách, nemali motorky, autá, ale boli spokojní, čo bolo najdôležitejšie. Boli aj vtedy ľudia chudobnejší a bohatší, pracovitejší i lenivejší, ale celkove sa dalo slušne vyžiť, ak to žitveľ rodiny neprepil, neprekartoval. Boli i žobráci, ktorí nemali šťastie v živote, ale ľudia boli k nim štedrý. Preto aj výrok Mons. Sokola, že ľudia, „ktorí z Maďarska prišli sem“ na Slovensko hovorili o blahobyte a o ich rodine „nič nám nechýbalo“, treba chápať v tomto kontexte. To pán redaktor nie je nostalgia, to sú fakty. Naše Slovensko bolo podrobené mnohým ťažkým skúškam a vtedajší politici, ktorí pracovali a obetovali sa pre dobro národa to mali veľmi ťažké. Pre priblíženie sa k pravde, uvediem niekoľko citátov hodnotenia prvej Slovenskej republiky a jej prezidenta.

DR. GUSTÁV HUSÁK NAPÍŠAL:
5. február 1945 - Správa dr. G. Husáka o pripravách, priebehu a výsledkoch Slovenského národného povstania, určená pre moskovské vedenie KSČ.

Medzinárodne hodne pomohlo slovenskému štátu uznanie od SSSR. Vtedy bol tento štát najstabilizovanejší. Až do vojny s SSSR, menovite v dobe úspechov Nemecka na západe a Balkáne, keď Slovensko malo v hospodárskom zmysle charakter neutrálneho štátu, t. j. obchodovalo, nebojovalo, pracovalo, bol tu značný hospodársky rozmach, slušná životná úroveň, alebo ako hovoria ľudáci propagandisti, jediné Slovensko bolo v strednej Európe ostrovom kľudu, poriadku, blahobytu, ak ovšem nepozerala na malé vady na kráse, ako štrajky v Handlovej, Žiline, koncentrák, a väzenie a pod. ...

Priemysel sa veľmi zveľadil, a to ako kvantitatívne, tak i kvalitatívne.

Vzrástli veľké nové podniky /Baťa, Svít, chemické podniky, Dynamit-Nobel a mnoho iných/, iné sa podstatne rozšírili, menovite zbrojársky v Dubnici a Považskej Bystrici. Prevažná väčšina podnikov sa vybavila novým strojovým zariadením, moderným a veľkej konkurencie schopným. Za dva roky boli do starých podnikov na vybavenie investované dve miliardy Ks. Priemysel ak nebude zničený bude hrať značne vyššiu úlohu na Slovensku ako pred r. 1938. ...

Životné a zásobovacie pomery na Slovensku boli najlepšie z okoli-

STANISLAV MÁJEK

Priblížme sa k pravde o prvej Slovenskej republike.

tých štátov, oveľa lepšie ako v Nemecku, Maďarsku, Bulharsku, nehovoriac ani o zemiach okupovaných. Slovenská koruna mala pevný kurz a do poslednej chvíle /i za povstania/ dôveru obyvateľstva.

Fakt je ten, že vyrástol veľký káder ľudí zapracovaných v peňažných, menových, priemyselných, zásobovacích a pod. otázkach, v problémoch štátnych financií, ako aj vysokej štátnej byrokracie. Káder inteligencie sa neobyčajne rozšíril, takže dnes je na Slovensku dostatok ľudí pre všetky obory verejnej a hospodárskej agendy, keď ovšem neberiem do úvahy ich politickú kompromitovanosť.“ (Vilém Prečan: SNP - Dokumenty, s. 948, 949, Bratislava, 1965.)

Účastník Povstania generálporučík Ing. Ján Husák v. v. na otázku: „Mali ste 15 rokov, keď vznikla Slovenská republika. Zmenil sa v niečom váš život?“ odpovedal: „Mal som zamestnanie, takže sa nám žilo lepšie. Pracoval som na výstavbe trate Zbehy - Zlaté Moravce. Taktiež som si privyrábal pri regulácii potoka. Slovenský štát sa o nás nestaral, ale dal nám robotu. Pre našu rodinu to bolo v tom čase rozhodujúce.“ (Teleplus 22.8.2009)

Takže ľudia mali prácu, bol dostatok potravín, budoval sa priemysel, veľký úspech zaznamenalo

škoolstvo, zdravotníctvo, kultúra a to napriek tomu, že bola vojna, keď sa Slovensko muselo zapojiť do vojny, znášať výdavky a poslať tisíce robotníkov na práce a tony potravín do Nemecka. Napriek tomu zostalo na claeringovom účte s Nemeckom niekoľko miliárd Sk v prospech Slovenska.

Súdny znalec český univerzitný profesor Dr. Alois Matura v svojom posudku z roku 1946 vysoko hodnotil úspechy I. Slovenskej republiky a v jeho závere uviedol: „Slovensko dosiahlo hospodárske polozenie päť-

existoval prísny predpis, že dôstojník vo vyšetrovacej väzbe musí mať posteľ s matracmi, celú upratuje a posluhuje mu chodbár, má právo dať si donášať stravu z dôstojníckej jedálne alebo z reštaurácie, môže si denne kúpiť liter piva alebo pol litra vína atď.“ (s. 113) Treba zdôrazniť, že počas Slovenskej republiky nebola vykonaná ani jedna poprava, lebo prezident by ju nepodpísal. Za komunistického režimu bolo na Slovensku viac ako 71 tisíc politických väzňov a z toho stovky umučených a popravených. Porovnávajme!

ako dekan sa vzorne staral o veriacich, ku ktorým každý týždeň prichádzal. Podporoval všeobecný rozvoj Slovenska a na zodpovedné miesta menoval odborníkov.

ŽIDOVSKÁ OTÁZKA.

Za autonómnej vlády v ČSR, ktorej bol predsedom, sa po Viedenskej arbitráži podvodným spôsobom uskutočnil tzv. posun niekoľkých občanov židovského pôvodu na maďarské územie, čo niektorí historici pripisujú Dr. Tisovi. Je to nepravda, o čom svedčia dokumenty uverejnené v knihe E. Nižňanského Holocaust na Slovensku (2001). List okresným úradom na tzv. posun podvodom napísal na Policajnom riaditeľstve 4. 11. 1939 Adolf Eichmann za spolupráce radikála Dr. J. Falátha, keď klamali, že majú poverenie. O niekoľko hodín bol však o tom J. Tiso informovaný a hneď vyslal na Policajné riaditeľstvo svojich ľudí, ktorí nariadenie ihneď zrušili a novým nariadením zo 7. 11. 1939 všetci odsunutí sa mohli vrátiť domov. Tiso nariadil vyšetrovanie a keď sa neskôr zistilo, že Faláth Židov okrádal, bol uväznený v Ilave. Na Obersturmbannführera SS Adolfa Eichmanna, ktorý bol vtedy vedúcim Centrálneho židovského výstahovalectva vo Viedni, úrady nemali dosah.

Žiaľ, aj počas prvej Slovenskej republiky sa udiali veci, s ktorými nemožno súhlasiť a ktoré treba odsúdiť, čo urobil aj Dr. Tiso. Ide o riešenie židovskej otázky o ktorej uvažovali už mnohí národní buditeľia, keď proti ťžere, korupcii, zneužívanej odkázanosti atď. zakladali rôzne potravinové a úverové družstvá. Aj vtedy bola korupcia, neplatili sa poctivo dane, zneužívala sa zaostalosť obyvateľstva a podobne. V židovských rukách bolo asi 43 % národného majetku a snaha bola, aby sa spravodlivý podiel odkúpením dostal postupne do slovenských rúk. Na začiatku štátnej samostatnosti Dr. Tiso povedal: „Vláda vybaví túto otázku spôsobom, aby netrpel ani náš verejný záujem, ale ani právo a spravodlivosť.“ Na adresu radikálov povedal „nech si nikto nenárokuje, aby túto otázku sám vybavoval“ Prišiel však nemecký nátlak a celá otázka sa stále viac radikalizovala, čomu sa nedalo čeliť. Prvým vládnym opatreniam, ktoré obmedzovali občanov židovského pôvodu, sa Nemci vysmiali. Po salzburskom diktáte v júli 1940, keď Nemci nanútili prezidentovi Dr. V. Tuku na post predsedu vlády, začala sa radikalizácia pomocou jeho tzv. vládných nariadení. Za účasti najexponovanejších nemeckých zákonodarcov bol prijatý na rasovom princípe tzv. židovský kódex 198/41 Sl. z. o právnom postavení židov, ktorý kopíroval Norimberské zákony. Tiso ho odmietol podpísať a vyšiel len ako vládne nariadenie. Na základe tajného rokovania Tuku s Ribbentropom a Himmlerom vo führerovom hlavnom stane 23. októbra 1941 a následnej dohody s Nemcami sa uskutočnili v roku 1942 deportácie. Nemci požadovali na práce 20 tisíc mladých práceschopných mužov. Slovenskí predstavitelia nedokázali tejto žiadosti vyhovieť a preto Izidor Koso navrhol poslať do Nemecka rovnaký počet Židov. Nebolo na tom nič zvláštne, keď tam pracovalo už vyše 120 tisíc robotníkov. Deportácie však pokračovali a vtedy začali

Výstrižok z dobovej tlače so správou o poprave prezidenta Jozefa Tisa

akcie členov vlády, prezidenta, cirkevnej hierarchie, Židov i občanov proti deportáciám. Píšu o tom napr. Dr. Gejza Medrický v knihe Minister spomína (1991) a Dr. Peter Zaťko Národohospodár Peter Zaťko spomína (1993). Prvý transport odišiel 25. marca 1942. V máji bol prijatý zákon 68/1942 Sl. z. o vysťahovaní židov, ktorý vypracovali Zaťkovi právnici. Legalizoval síce vysťahovanie Židov, ale keďže vyvezeným sa už nedalo pomôcť, dali tam § 255, podľa ktorého prezident mohol udeľovať výnimky a ministri hospodárske výnimky, tzv. biele legitimácie. A ako mnohí potvrdili, tie udeľoval štedro, čím bolo chránených 20 až 30 tisíc občanov židovského pôvodu. Držal ochrannú ruku nad kláštormi, sirotinami a ďalšími inštitúciami, kde sa ukrývali deti i celé rodiny, o čom píše predsedníčka Slovenskej organizácie Spravodliví medzi národmi Dr. Anna Kucharová - Bandžáková v knižke Spomínam, keď zhasli hviezdy (2003).

Z dnešného pohľadu by mohol niekto zazlievať Dr. Tisovi, že veľmi dôveroval Nemcom, ktorí tvrdili, že sa so Židmi zaobchádza dobre. To, že ich vraždia však neverili ani sami Židia a na západe také správy považovali za propagandu a zakázali ich uverejňovať. Keď ale Nemci nedovolili vyslať delegáciu navštíviť vyvezených Židov, vláda na vonkajší tlak Vatikánu, hierarchie, prezidenta, ministrov, verejnosti i Židov deportácie najprv spomalila a v októbri 1942 definitívne zastavila. Vyvezených bolo asi 57 tisíc osôb. Napriek protestom vlády a prezidenta nemecké bezpečnostné orgány - Gestapo a SD vyviezli po potlačení Povstania asi 12 300 osôb.

Tiso chcel už po salzburskom diktáte odstúpiť, ale zostal v úrade na prosby svojich priateľov, ale aj židovských rabinov, ktorí mu odkazovali, aby neodstúpil, lebo len dovedy budú chránení. Keby bol odstúpil deportácie by pokračovali a Slovensko by bolo „judenfrei“, ako si želali Nemci. Podobne prosili Židia ministra Siváka, ktorý dostal vyznamenanie od Yad Vashem Spravodlivý medzi národmi, aby nepodal demisiu.

Napriek tomu, že retribučný súd konštatoval, že „obžalovaný Dr. Medrický svojou odporovačnou politikou a hospodárskymi výnimkami zachránil asi dvanásť tisíc osôb od deportácie a

jej následkov“ (Tnľud - Medrický) bol odsúdený na sedem rokov väzenia a rodina bola vysťahovaná z Bratislavy v akcii „B“. Povedal mi zaujímavá udalosť. Z Izraela sa mu prišli poďakovať za záchranu niekoľkých Židov z Radvane (Tausig a d.) a chceli mu splniť nejaké želanie. On sa slušne poďakoval a vyslovil želanie, aby vydali svedectvo o prezidentovi. Žiaľ, oni to odmietli, lebo je to aj pre nich nebezpečné politikum.

V Nitre bola Ješiva, ktorú nazývali „židovský Vatikán“. Bola to jediná funkčná ješiva - učilište rabinov - v Európe počas 2. svetovej vojny trvajúca až do povstania. Po jeho vypuknutí jej obyvatelia odišli do hôr. Bolo tam vyše 200 žiakov a učiteľov, a v roku 1944 aj vyše sto utečencov z Maďarska a Poľska. Viedol ju rabin S. D. Ungar a jeho zať M. D. Weissmandl. Bola pod ochranou nitrianskeho arcibiskupa Dr. K. Kmeťka, župana Š. Haššika, prezidenta J. Tisu i ministra vnútra A. Macha. Prvý kto o nej napísal bol Peter Herzog v článku Vatikán v Nitre, ktorý uverejnil časopis Věstník židovských náboženských obcí v ČSSR, r. 1977.

Pekné osobné svedectvo o prezidentovi pri vybavovaní výnimky pre seba a otca napísal Dr. Anton Neuwirth, bývalý poslanec SNR. (Zborník zo seminára o profesorovi Kolakovičovi a Dr. Neuwirthovi 2006).

Často sa vyčíta J. Tisovi jeho prejav v Holiči 16. augusta 1942. Uverejnený prejav redaktora Pauča v denníku Slovák nie je autentický, lebo prezident ho predniesol voľne bez písomného podkladu. Bol to dobový novinársky článok, určený skôr pre prítomných Nemcov. K uvedeným výrokom prezidenta sa vyjadril aj I. Karvaš pred Národným súdom nasledovne:

Dr. Šujan: Sledovali ste, čo hovoril verejne Dr. Tiso o židovskej otázke?

Dr. Karvaš: Bol som prítomný na jeho reči v Holiči.

Dr. Šujan: Čo tam hovoril?

Dr. Karvaš: Presne sa na obsah nepamätám, ale viem, že celková tendencia bola asi tá, že odôvodňoval správnosť protizidovských opatrení, ktoré vyvierajú z podstaty slovenského národa.

Dr. Šujan: Nepovedal, že to, čo sa deje so židmi je aj z kresťanského hľadiska správne, lebo zbavovať sa nepriateľa je kresťanské?

Dr. Karvaš: Možno že to povedal, ale ja sa na taký výrok nepamätám.

Dr. Šujan: Hovorili ste, že ste pozorovali, že vláda cítila v ňom duchovnú oporu.

Dr. Karvaš: V riešení židovskej otázky určite. Pochybujem, že by sa z toho dala dedukovať jeho podpora, alebo súhlas s deportačnou akciou. Nakoľko som ho poznal, toto som pokladal u neho za vylúčené. (Pred súdom národa, s. 61, Poverenie informácií, 1947)

Takéto pozitívne svedectvo I. Karvaša o prezidentovi - katolíckom kňazovi pred zaujatým súdom, je významné. Skutočne takmer všetci ministri, ktorí aj v židovskej otázke sa zachovali čestne, mali v prezidentovi oporu, schvaľoval im požadované výnimky a ako je známe zamietol Tukovu požiadavku odvolať ministrov G. Medrického, J. Siváka, J. Stanu a G. Fritza. Dr. G. Medrický napriek všetkému, čo sa pre záchranu židov podarilo urobiť, napísal: „Hoci škvrna zločinu pochádza od nacistov, žiaľ, vrhla svoj nepekny tieň aj na štít Slovenskej republiky“.

ZÁCHRANNÉ AKCIE PO POTLAČENÍ POVSTANIA.

Dr. Tiso odsudzoval nevydarené predčasné Povstanie v roku 1944, keďže Slovensko sa stalo vojnovým územím, vznikli obrovské straty materiálne a na životoch. Zabránil pritom poprave mnohých účastníkov Povstania, drancovaniu podnikov a odvečneniu obyvateľstva. Nemci žiadali prisne potrestanie vedúcich činiteľov Povstania. Vysmiali sa miernym rozsudkom nad Šrobárom, Ursinym, Zaťkom, Letrichom a ďalšími. Vtedy predseda vlády Dr. Štefan Tiso zavolať si tajomníka Ústredného združenia slovenského priemyslu Dr. Jozefa Kubalu, ktorého sa pýtal, či vie, kde je jeho šéf Ing. P. Zaťko a povedal mu: „Pán prezident mi dal prisne dôverný príkaz, že ani jeden činiteľ povstania ktorý sa teraz nachádza na Slovensku, nesmie byť odsúdený na trest smrti. My totiž po ostrom nemeckom demarši musíme ten prvý rozsudok zmeniť na tresty smrti a pán prezident mi prikázal, že sa to nesmie stať nad žiadnym, ktorý sa nachádza na Slovensku.“

(Pokračovanie na 11. strane)

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Strieborný kríž

„Zo zopnutých rúk vypadol veľký, kovový,
podľa zvuku strieborný kríž
a po páde na betónovú dlažbu
v tom strašnom tichu ostro zacvendžal.“
Zo svedectva popravy Mons. J. Tisa

*Ja som ten kríž, kríž malý, Boží, zo striebra
a Pána na mne ruka kata odviedla
a čas, čo štítu púpav žiha v zlate
a čas - lebo si ma nepamätáte.
Prišiel som kázať, ľudia, vesmír zákon má.
Vy ste si zavraždili Árona.
To ráno bolo tiché a čas nevlúdny.
Po chodbe prešiel človek k Bohu pred ľudmi
a len Mesiac - starý brat mu zjavil sivé lice -
skladali anjela z ranej šibenice.*

*A mocný anjel to bol. A mocnou, svetlou hlavou
potriasol archanjel Boží nad Bebravou
a slzy padali a zabľýšali sa tam,
kde cez dejiny ľudské kráčal satan,
kde cez Slovensko šiel. Vy ste sa nepoučili,
keď cez dediny niesol vlajky revolúcií.
Kam stúpil, rástol kŕč a zášť.
V husliach hudba slabla.
Zasmial sa - Zem slovenská,
zem Božia a zem diabla,
smial sa - Čo je Slovensko? A smial sa. Zas a znova.
Smial sa - Malé Slovensko, ty si zem satanova!
To ja som knieža zo zeme. Vo svätosti chátram.*

*Chcem svet, a tak sa nevyhnem
Váhu, lúkam, Tatrám...*

*Chcem svet, a preto nestrpím,
že láska v túžbe vzniká.*

*Chcem svet, a preto nestrpím
váš kríž a mučeníka.*

*Tak som tu - kríž, ten koniček,
čo v striebre Pána nosí.*

*Som kríž, som svetlo bolesti, čo ústa zobralo si
a krížne cesty sestry sú - strhané od púti.*

*Som kríž žobrákmi povýšený, kráľmi oplutý,
som kríž, čo chcel byť svedomím
a je ním bez prestania:*

*Chváľte Boha, že smiete žiť a že ste kresťania!
Chváľte a čiňte pokánia a na citarách kričte,
požehnaj, Bože, Slovensku
a prijmi svätca z Bytče,
požhnaj, Bože, Slovensko,
zmierni trest, svoje sily...*

*A odpusť, že sme Ježiša po vojne obesili.
A keďže ja som kríž, loď spásy vašej k nebesám
a keďže ja som most,*

*čo nad priepasťou vedie sám,
keďže ja som sila starcov, som sila batoliat
a keďže nik z vás nemá k Bohu bližšie ako ja,
som i bolesť ľudská. Tá je vždy Bohu najbližšie.
Som kríž, ktorý je žehnaním i čímsi navyše,
ktosi, kto vie, až opadne raz z vašich očí skepsa,
uzriete pravé nebesá a na nebesiach svätca -
čo slučka mu je korunou a šibenica trónom
a mňa zas drží v náručí a ja vám kážem o ňom,
že až sa zrodí nová krv a jemný vánok od líp,
raz pocítite, Slováci, že on sa za vás modlí -
Zmiluj sa, večný Bože, nad Slovenskom...*

Akosi prirýchlo sa zabudlo na odstúpiť pápeža Benedikta XVI., predtým kardinála Josepha Ratzingera. V tieni triumfálneho nástupu nového pápeža Františka I. a jasajúcich médií zanikol aj jeho štyridsaťminútový závažný prihovor na rozlúčku, v ktorom podčiarkol, k akému nepochopeniu Druhého Vatikánskeho koncilu došlo, keď namiesto zamýšľanej obrody sa mnohí uchýľujú k svojvôli. Pripomeňme si, ako kardinál Ratzinger videl budúcnosť Cirkvi už roku 1969, keď predniesol nasledovnú prednášku. Znalí veci vedia, že k Miléniu sa nepriatelia Krista chystali skončiť s kresťanstvom, ohlasujúc New Age, Nový vek, vek Vodnára. Zdá sa, že ich konečné zúčtovanie sa omeškáva. Preto je pochopiteľné, akí veľmi netrzepliví a nervózni sú uctievači vymyslených božstiev rozumu.

Teológ nie je veštec. Teológ nie je ani futuroológ, ktorý z vypočítateľných faktorov prítomnosti vyčísluje budúcnosť. Jeho poslanie zdáleka presahuje číre výpočty. Toto poslanie však môže byť len z najnepatrnejšej časti vecou futurologie - aj to len takej, ktorá nie je futurologiou v zmysle vešectva, ale ktorá pevne stanovuje to, čo sa vopred odhadnúť dá a ktorá necháva otvorené všetko, čo vopred odhadnúť nevieme. Pretože viera a Cirkev siahajú do hĺbín človeka, z ktorých vždy vystupuje niečo tvorivo nové, niečo nečakané a neplánovateľné; zostáva ich budúcnosť aj vo veku futurologie zahalená tajomstvom. Kto by mohol po smrti Pia XII. predpokladať Druhý vatikánsky koncil či pokoncilový vývoj? Alebo kto by sa odvážil predpovedať Prvý vatikánsky koncil, keď Pia VI. odvliekli oddiely mladej francúzskej Republiky a umieral vo Valence ako zajatec? A predsa už tri roky predtým napísal jeden z direktorov Republiky: „Táto stará modla bude zničená. Taká je vôľa Slobody a Filozofie... Zostáva si už len želať, aby Pius VI. žil ešte dva roky a aby Filozofia mala čas dokončiť svoje dielo a tohto lámu Európy zanechala konečne bez nástupcu.“ Situácia vtedy zašla tak ďaleko, až sa zdalo, že je to už smútočná reč nad hrobom pápežstva, ktorého plameň definitívne dohorel.

Buďme preto opatrní v našich prognózach. Ešte vždy platí Augustínovo: „Človek je priepať.“ - a čo sa z tej priepasti vynorí, nevie predpokladať nikto. Kto verí, že Cirkev nie je určená len hĺbčinou človeka, ale že siaha do väčšej, nekonečnej hĺbiny Božej; ten má dobrý dôvod na to, aby sa zdržal všetkých predpovedí, ktorých naivná túžba vedieť o všetkom môže byť len prejavom úplnej neznalosti dejín. Má však naša téma vôbec nejaký zmysel? Môže ho mať, ak si uvedomíme jej ohraničenie. Práve v časoch prudkých dejinných otrasov, keď sa zdá, že všetko, čo doposiaľ jestvovalo, sa rozpadá a otvára sa čosi celkom nové - práve v takýchto dobách sa potrebuje človek rozpamätáť na dejiny. Toto uvedomenie znovu uvedie na pravú mieru všetko chvíľkové, čo bolo zveličené až do neuveriteľných rozmerov. A znovu usporiada človeka do chodu dejín, ktorý sa síce neopakuje, no ani ne stráca svoju jednotu a spojitosť.

Teraz by ste mohli povedať: počuli sme dobre, zamysleli sa nad dejinami? Veď to znamená hľadieť späť do minulosti. To odtiaľ máme čakať prognózy do budúcnosti? Áno, počuli ste dobre - držím sa však toho, že správne pochopené rozvažovanie nad minulosťou obsahuje

JOSEPH RATZINGER

Ako bude vyzerat' Cirkev roku 2000?

o boje: pohľad späť na to, čo bolo doposiaľ, a zároveň aj uvažovanie o možnostiach a úlohách toho, čo ešte len príde. Tieto možnosti sa stanú zreteľnejšími, keď pohliadneme na väčší kus cesty a nezostaneme naivne uzavretý v dnešku. Pohľad späť síce nedovoľuje predpovedať budúcnosť, ale vymedzí ilúziu toho, čo je celkom jednorazové a ukáže, že už to síce nie je to isté, no zároveň je porovnateľné s tým, čo tu už bolo. V tom, čo je rozdielne medzi minulosťou a prítomnosťou, pramení neistota našich výrokov a novosť našich úloh. V tom, čo je medzi minulosťou a prítomnosťou rovnaké, tkvie možnosť zorientovania sa a nápravy.

Dnešnú situáciu v Cirkvi možno najväčšmi prirovnať k obdobiu tzv. modernizmu na prelome 19. a 20. storočia a potom ešte k obdobiu konca rokoka a definitívneho vpádu novoveku s osvietenstvom a Francúzskou revolúciou. Kríza modernizmu nebola celkom zažehnaná, skôr len prerušená smernicami Pia X. a odlišnou duchovnou situáciou po Prvej svetovej vojne. Kríza súčasnosti je len na čas odloženým pokračovaním toho, čo začalo už vtedy. Ako analógia zostávajú cirkevné a teologické dejiny osvietenскеj éry. Ak sa na ne pozrieme zblízka, zostaneme stáť v údive nad ich mierou podobnosti s dneškom. „Osvietenstvo“ ako dejinná epocha dnes síce nemá dobrú povest; dokonca i ten, čo sa rozhodne vydat' sa po jeho stopách, nechce byť považovaný za osvietenca. Dištancuje sa (podľa vlastnej mienky) od jednoduchého racionalizmu onej doby, ak si dá tú námahu pripomínať, čo sa odohralo v dejinách. Tu by sa ponúkala prvá analógia: rozhodný odvrat od dejín, ktoré sú považované už len za skládku s haraburdím uplynulého, ktoré už nemôžu byť pre nový dnešok ničím užitočné a bohorovná istota, že už sa nebude konať podľa Tradície, ale výlučne podľa racionality. Vlastne i úloha slov „racionálny, priehľadný a obdobný“ - v tom všetkom sa minulosť až podivuhodne ponáša na dnešok. Ale možno sa predsa len musí brať zreteľ (aspoň podľa mojej mienky z negatívnej skutkovej podstaty) na každú túto podobnosť zo vzájomnej jednostrannosti a pozitívneho začiatku. Zreteľ na to, čo osvietenecov minulosti a

osvietencov dneška spája. A kvôli čomu sa už prítomnosť nejavi ako niečo celkom nové, čo stojí mimo dejinného diania.

Osvietenstvo má svoje vlastné liturgické hnutie, ktoré sa snažilo o zjednodušenie liturgie až na jej prvotné štruktúry. Mala byť odstra-

nistom z roku 1969. Žiadal zrušenie celibátu, používanie nemeckých formul na svätej Omši. Zmiešaným manželstvám má byť pozhnané nezávisle od výchovy detí. To, že sa Wessenberger snažil o pravidelné kázanie a o pozdvihnutie úrovne vyučovania náboženstva a to, že pod-

tenskom koncile“ 234 biskupov, ktorí sa snažili presadiť do cirkevného života osvietenké reformné myšlienky. Synoda napokon stroskotala ako miešanina rýdzich reforiem a naivného racionalizmu. Opäť sa človeku zdá, akoby čítal nejakú pokoncilovú knihu, keď naráža na tvrdenie, že duchovenstvo nie je priamo ustanovené Kristom, ale že len povstalo z lona Cirkvi, ktorá je bez rozdielu ako celok kňazská. Alebo že vraj svätá Omša ani nemá zmysel bez prijímania veriacich. Alebo že pápežský primát je čisto funkčnou záležitosťou, zatiaľ čo biskupský úrad pochádza z božského práva. Už roku 1794 však väčšinu týchto výrokov odsúdil pápež Pius VI. Zaujatost' tejto synody však diskreditovala i jej dobré podnety.

Zdá sa mi, že otázku, čo je a čo nie je pre budúcnosť prínosné, môže najviac objasniť pohľad na osobnosti a súvislosti danej doby. Samozrejme, môžeme vybrať len niekoľko charakteristických typov, v ktorých sa prejavuje šírka vtedajších možností, a zároveň i neuveriteľná analógia s dneškom.

Máme tu extrémneho zástancu pokroku, ktorého predstavuje smutná postava parížskeho arcibiskupa Gobela. Bodro kráčať s pokrokom doby: najprv s národnou konštitučnou cirkvou; potom, keď už ani to nestačilo, slávnostne odložil kňazský úrad s odôvodnením, že po šťastnom výsledku revolúcie ani nie je potrebný žiadny národný náboženský kult - okrem kultu Slobody a Rovnosti. Podieľal sa na uctení bohyně Rozumu v Katedrále Matky

PARÍŽ 1794 - CHRÁM NAJvyššej BYTOSTI ZA ANTIKATOLÍCKEJ FRANCÚZSKEJ REVOLÚCIE, NENÁVIDIACEJ BOHA

Božej v Paríži, až kým sa napokon neprevalil pokrok i cez jeho hlavu: za Robespiera bol ateizmus znovu prehlásený za zločin, a tak i samotného arcibiskupa-ateistu priviedli pod gilotínu a popravili.

V Nemecku sa veci vyvíjali pokojnejšie. Tu by sa asi dal zmieniť ako klasický progresivista riaditeľ mníchovského Gregoriána, Matthias Fingerlos. Vo svojom spise „Načo sú duchovní?“ vysvetľuje, že kňaz by mal byť predovšetkým ľudový učiteľ, ktorý poučuje ľud o poľnohospodárstve, chove dobytka, ovocinárstve či hromozvodoch; ale aj o hudbe a umení. Dnešnými slovami: kňaz má byť prdovšetkým sociálny pracovník, ktorý slúži budovaniu rozumnej a od iracionalizmu očistenej spoločnosti. Medzi akoby umiernených progresivistov môžeme zaradiť postavu už vyššie zmieneného kostnického generálneho vikára Wessenera, ktorý by sa v žiadnom prípade nepodieľal na zjednodušenej redukcii viery na sociálnu činnosť; na druhej strane však preukázal dosť malý zmysel pre veci organické a živé, ktoré sa vymykajú čírym konštrukciám rozumu. S čímisi celkom iným sa stretávame v prípade postavy bývalého regensburského biskupa Johanna Michaela Sailera. Je ťažké ho niekam zaradiť. Bežné kategórie pokrokárstva a konzervativizmu u neho neplatia, ako to ukazujú i udalosti jeho života: roku 1794 mu kvôli obvineniu z osvietenstva odnímajú profesúru v Dillingene; a ešte roku 1819 stroskotalo jeho menovanie za augsburského biskupa, okrem iného aj kvôli odporu neskôr svätoreče-

ného Clemensa Maria Hofbauera, ktorý v Sailerovi stále videl osvietenca. Na strane druhej bol už roku 1806 odstránený jeho žiak Zimmer, obvinený z reakcionárstva na univerzite v Landehute, kde bol Sailer a celý okruh ľudí okolo neho označovaný za nepriateľa osvietenstva. Toho istého muža, ktorého Hofbauer považoval za osvietenca, skutoční osvietenci odhalili ako nebezpečného protivníka.

Mali pravdu. Z tohto muža a zo širokého kruhu jeho priateľov a žiakov vzišlo hnutie, ktoré v sebe nieslo omnoho väčšiu budúcnosť ako triumfálne chválenkárské veličkárstvo čírych osvietencov. Sailer bol muž, ktorý sa otvoril všetkým otázkam svojej doby. Zaprášená scholastika jezuitov z Dillingenu, do ktorej systémových štruktúr už neprenikala naozajstná realita, sa mu musela zdať nedostatočná. Kant, Jacobi, Schelling, Pestalozzi - to boli jeho partneri pri rozhovoroch. Viera sa pre neho neviazala na systém poučiek, nepovažoval ju za útek do iracionálna, ale za otvorený rozhovor s dneškom. Ten istý Sailer však poznal veľkú teologickú a mystickú tradíciu stredoveku do takej hĺbky, ktorá bola v jeho dobe celkom neobvyklá. Neobmedzoval človeka len na prítomný okamih, ale vedel, že človek pochopí sám seba len vtedy, až sa otvorí celému bohatstvu svojich dejín. A predovšetkým: tento muž len nepremýšľal. Tento muž naozaj žil. Keď sa pokúšal o teológiu srdca, nebolo to z lacnej sentimentality; lež preto, že poznal celého človeka - v ktorom sa prelína duch a

telo a v ktorom sa skryté základy srdca a viditeľná jasnosť rozumu naplňujú v jednote bytia. „Len srdcom vidíme naozaj“, ako povedal Antoine de Saint-Exupéry. Keď si porovnáme Fingerlosovo pokrokárstvo bez života a bohatstvo a hĺbku Sailera, priam hmatateľne cítime, akú mal Sailer pravdu. Len srdcom vidíme naozaj. Sailer bol vizionár, pretože mal srdce. Z neho mohli vziť niečo nové, úrodné pre budúcnosť - pretože žil z večného Boha a pretože sám seba, celý svoj život, postavil do Jeho služieb. A až tu sa dostávame k podstate: len keď človek odovzdá sám seba, tvorí budúcnosť. Kto chce len poučovať, kto by chcel len prerábať druhých, ten nikdy nevydá plody.

Tak sme však dospeli k inému mužovi, ktorý bol Sailerovým i Wessenbergovým protihráčom: ku Clemensovi Maria Hofbauerovi, českému pekárskemu učňovi, ktorý sa stal svätým. Zaiste, aj tento muž bol v niektorých ohľadoch malicherný, dokonca trochu reakcionársky. Ale bol to muž milujúci, ktorý sa so svojou neuhasínajúcou vášnivou láskou odovzdával do služieb bližných. Na jednej strane patrili do jeho okruhu muži ako Schlegel, Brentano, Eichendorff, na strane druhej však vstúpil bez výhrad do služieb tých najbiednejších a najopustenejších. Nechcel nič pre seba, bral na svoje plecia akékoľvek trápenie, ak tým mohol pomôcť druhým. A tak umožnil ľuďom skrze seba znovu objavovať Boha, rovnako ako on skrze Boha objavil ľudí - a vedel, že potrebujú viac, než len poučenie,

ako správne chovať dobytok a pestovať stromy. Naostatok sa viera tohto chudobného pekárského učňa ukázala ešte humanistickejšia a rozumnejšia, než akademická racionalita čírych osvietencov. To bolo to, čo prežilo a čo sa zrodilo z otravov odchádzajúceho 18. storočia. Čosi celkom iné, než čo predpokladali Gobel a Fingerlos. Bola to Cirkev, ktorá sa umenšila a stratila svoj spoločenský lesk. Bola to však i Cirkev, ktorá vydala plody z novej sily svojho vnútorného života. Bola to Cirkev, čo vyústila do veľkých laických hnutí a mnohých nových rádo, ktoré vznikali od polovice 19. storočia. Cirkev, z ktorej sa zrodili nové sily na vzdelávanie a sociálnu činnosť, čo je už v našich najnovších dejinách neodmysliteľné.

Tak sme sa dostali až k dnešku a k pohľadu na budúcnosť. Budúcnosť Cirkvi môže i dnes vziť a vzhádza iba zo sily tých, čo majú hlboké korene a žijú z rýdzej plnosti svojej viery. Nikdy sa nezrodí z tých, čo iba poučujú. Nikdy sa nezrodí z tých, ktorí sa len prispôbujú danému okamihu. Nikdy sa nezrodí z tých, čo len kritizujú druhých, no sami na sebe chyby nevidia. A nikdy sa nezrodí ani z tých, čo si volia len menej bolestivej cesty. Tí, ktorí sa vyhýbajú horlivosti viery a ktorí všetko namáhavé, čo sa žiada od človeka, prehlásili za faloš, nadmernú vypätosť, tyranu a zákonnosť - už sami nad sebou vyniesli rozsudok. Povedané pozitívne: budúcnosť Cirkvi, kým svet svetom stojí, vytvárajú svätí. Teda ľudia, ktorí si uvedomujú viac, než len frázy, ktoré sú práve v móde. Ľudia, ktorí môžu vidieť viac než druhí preto, lebo ich život má širší rámec. Obeta a oprostie sa od seba, ktoré oslobodzujú človeka, sa dá dosiahnuť len v trpezlivom každodennom drobnom zriekaní sa seba samého.

V tomto každodennom utrpení, ktoré človeku dáva okúsiť, ako veľmi je zviazaný svojím vlastným Ja... V tomto každodennom utrpení a iba v ňom sa človek kúsok po kúsok otvára. Vidí iba toľko, do akej miery žil a do akej miery trpel. Ak dnes môžeme len veľmi málo vnímať Pána Boha, je to preto, že dnes tak ľahko utekáme pred hĺbkou vlastnej existencie do akéhosi omamného pohodlia... Tak zostáva naše najhlbšie vnútro uzavreté. Ak je teda pravdou, že človek vidí naozaj iba srdcom, akí sme všetci slepi!

Čo to teda pre našu záležitosť znamená? Že veľké predpovede o Cirkvi bez Boha a bez viery sú len prázdny rečami. Nepotrebujeme Cirkev, ktorá v politickej „modlitbe“ oslavuje kult aktivity. Taká Cirkev je celkom zbytočná. Skôr či neskôr zanikne sama od seba. Pretrvá iba Cirkev Ježiša Krista. Cirkev, čo verí v Boha, ktorý sa stal človekom a sľubuje nám život po smrti. Podobne i kňazov, ktorí sú iba sociálnymi aktivistami, môžu nahradiť psychoterapeuti či ďalší špecialisti. Ale taký kňaz, ktorý nie je špecialista, ktorý sám seba nestavia mimo hry, keď zo svojho úradu poskytuje rady, lež ktorý skrze Boha vstupuje do služieb ľudí... Taký kňaz, ktorý je pre ľudí v ich trápeniach, radostiach, v ich nádeji a v ich úzkosti... Taký kňaz bude potrebný naveky.

Posuňme sa teda ešte o krok ďalej. Z krízy dneška povstane i tentokrát Cirkev zajtrajška. Cirkev, ktorá stratí mnoho. Zmenší sa a bude mu-

sieť začať celkom odznova. Nebude môcť zaplňať budovy, ktoré vznikli v dobe jej veľkého rozmachu. S úbytkom príslušníkov stratí i svoje spoločenské privilégia. Omnoho silnejšie, než doposiaľ, sa bude javiť ako dobrovoľné spoločenstvo, kam ľudia vstupujú len z vlastného odhodlania. Ako malé spoločenstvo bude omnoho viac vyžadovať iniciatívu jej jednotlivých členov. Zaiste bude poznať i nové formy úradu a osvedčených kresťanov z praktických povolaní bude svätiť na duchovných. V mnohých menších obciach, prípadne v uzatvorených sociálnych skupinách sa takto bude vykonávať bežná duchovná správa. Popritom však bude rovnako ako doteraz nevyhnutný kňaz, ktorý sa bude venovať iba svojmu úradu. Ale pri všetkých týchto zmenách, o ktorých sa môžeme len domnievať, bude Cirkev nanovo a so všetkou rozhodnosťou nachádzať svoju podstatu v tom, čo bolo vždy jej jadrom: viera v trojjediného Boha, v Ježiša Krista, Syna Božieho, ktorý sa stal človekom, v pomoc Ducha Svätého, ktorá potrvá až do konca. Cirkev rozpoznať opäť svoj skutočný zdroj a sviatosť bude znovu sláviť ako bohoslužbu, a nie ako problém liturgického prevedenia.

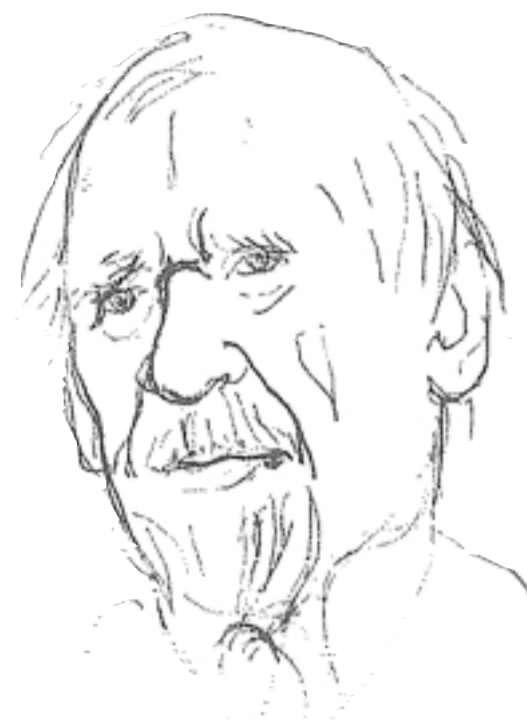
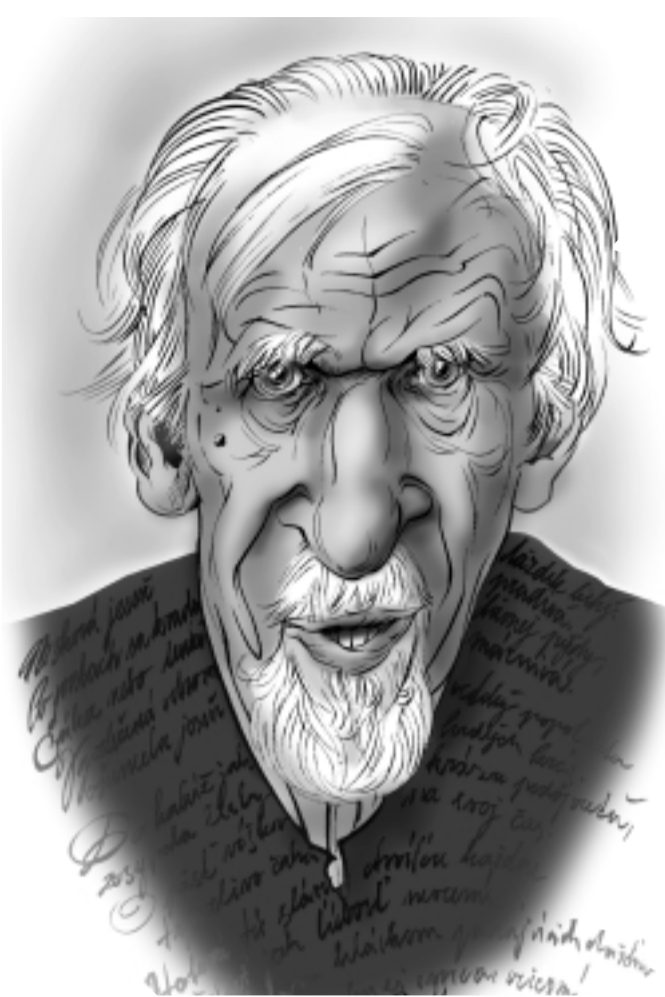
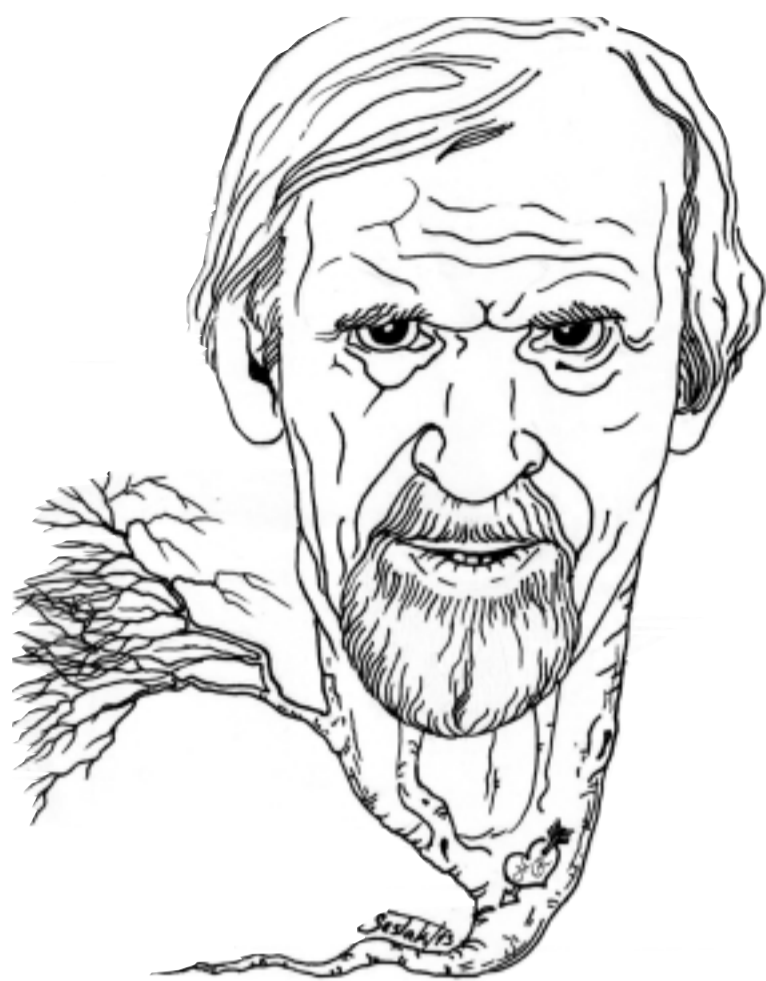
Bude to znútornená Cirkev, ktorá sa už nebude dovolávať svojho politického mandátu a flirtovať s pravivou či ľavicou. Bude to mať veľmi namáhavé. Pretože proces kryštalizácie a očistenia ju bude stáť veľa síl. Schudobnie, aby sa opäť mohla stať Cirkvou maličkých. Bude sa rozvíjať len ťažko, lebo sa bude musieť oprostíť od sektárskej úzkoprstosti, ako aj od vystatovacej svojvôle. Dá sa predpovedať, že toto všetko si bude vyžadovať čas. Bude to proces dlhý a namáhavý, aká bola i cesta od falošného pokrokárstva v predvečer Francúzskej revolúcie, kedy i biskupi považovali za moderné vysmievať sa článkom viery a dokonca naznačovať, že ani Božia existencia nie je celkom istá - až kým v 19. storočí nenastala obnova. Ale po skúškach z tohto oddelenia bude zo znútornenej a oprostenej Cirkvi prúdiť opäť mohutná sila. Lebo ľudia skrz-naskrz naplánovaného sveta budú nevysslovne osamelí. Keď sa im stratí Boh, okúsia, akí sú strašne chudobní. A potom objavia malé spoločenstvo veriacich ako čosi celkom nové. Ako nádej, ktorá k im prichádza v ústrety. Ako odpoveď, ktorú vždy hľadali vo svojom najhlbšom vnútri. Tak sa mi zdá, že Cirkev čakajú bezpochyby ťažké časy. Jej samotná kríza sa ešte ani nezačala. Musíme počítať so značnými otrasmami. Ale som si celkom istý aj tým, čo bude na konci: nie Cirkev politického kultu, ktorá stroskotala už za čias Gobela; lež Cirkev viery. Možno už nikdy viac nebude mať rozmer sily, ktorá dokázala ovládať spoločnosť. Ale bude opäť kvitnúť a ľudom sa stane vlastťou - ktorá im dáva život a nádej presahujúcu smrť.

Prednášku Wie wird die Kirche im Jahre 2000 aussehen predniesol Joseph Ratzinger 25. 12. 1969 v Hessenskom rozhlasu. Z nemeckého originálu uverejneného v knihe Glaube und Zukunft (Kösel, 1970)

preložila Katarína Džunková

LONDÝN 2012 - STAČÍ SI POROVNAŤ FOTOGRAFIU Z INŠTALÁCIE POČAS OLYMPIJSKÝCH HIER S OBRÁZKOM NA VEDĽAJŠEJ STRANE, ABY BOLO JASNÉ, ŽE PODOBNOSŤ VÔBEC NIE JE NÁHODNÁ

Pocta Rúfusovi

Tváre známych osobností vždy priťahovali pozornosť majstrov ceruzy, pera či štetca. Ich portréty obdivujú nielen súčasníci, ale zostávajú pre budúce generácie dokumentom doby. Patrí k nim aj tvár básnika Milana Rúfusa (1928-2009). Liptovský rodák zomrel v Bratislave roku 2009. Tohto roku by sa dožil svojich 85. narodenín.

Podobizňami Milana Rúfusa vzdali poctu básnikovi (zhora a zľava doprava) Miroslav Šesták, Miroslav Regitko, Vlasta Mlejnková (ČR), Milan Stano, Vladimír Močalov (Rusko), Linda Kiszházy (Maďarsko), Lubomír Vaněk (ČR), Mahmud Ešonkulov (Uzbekistan), na 11. strane zhora - Ján Fiťma, Miroslav Vomáčka a Jozef Hudák.

PETER ZÁVACKÝ

Priblížme sa k pravde

o prvej Slovenskej republike.

(Pokračovanie zo 4. strany)

Až po zistení, že sú mimo dosahu boli vynesené rozsudky, ktoré sa nemohli vykonať. Dr. J. Kubala toto svedectvo dal overené písomne Národnému súdu, ktorý ho odmietol zobrať do úvahy.

Vincent Tomášek podal svedectvo, ako J. Tiso jemu a ďalším jedenástim zachránil život v Banskej Bystrici po potlačení Povstania, keď ich Nemci zaistili a chceli na Silvestra 1944 verejne popraviť. Boli tam aj synovia exponovaných čechoslovákov bratia Nábělkovci, Vašek a ďalší. O záchranu žiadal prezidenta Dr. Ján Balko, ktorý o tom píše v knihe Desiat rokov v slovenskej politike- 2 (2005, s. 249-252).

Koľko urážok sa vzneslo na adresu prezidenta preto, že po potlačení povstania vyznamenal niekoľko nemeckých vojakov. Dokonca mal slúžiť vrah slávnostnú sv. omšu, na ktorej hral na organe generál Höfle, čo je obyčajná lož. Bol to jeden závažný bod žaloby retribučného súdu. Nikto neuviedol a nezohľadnil, že tých pár plieškov zachránilo mestá B. Bystricu, Zvolen a Brezno od ich zbombardovania, vypálenia a popravy mnohých občanov. (Jozef Vrba, Muž ktorý sa vzoprel Hitlerovi, 1998, s. 56-57) Autor tiež píše o mnohých konkrétnych Židoch, ktorým sám vybavil výnimku u prezidenta, keďže ako bankový úradník v Bánovciach n/B mal u neho dôveru.

V televíznej relácii Pošta pre teba Ján Bundzák, ako žijúci svedok, opísal, ako Tiso po Povstaní zachránil 800 detí, ktoré sa liečili vo Vysokých Tatrách pred odvečením do Nemecka. Slovenské národné noviny SNN 51-52/2011 uverejnili s ním rozhovor pod názvom Prezident Tiso zachránil pred koncentrákom osemsto detí, ku ktorému sa vrátili aj s reakciou čitateľov v čísle SNN 13-14/2012. V ňom J. Bundzák argumentačne odpovedal na niektoré invetívny. Čítajte, SNN sú na internete!

Zásluhou prezidenta a niektorých ministrov bola po vypuknutí povstania zastavená aj evakuácia občanov, odvážanie zariadení priemyselných podnikov, surovín, zásob potravín, organizovaná Nemcami. Upozornili ho na to listom aj štyria biskupi, ktorý mu odporučili, že ak sa to nezastaví, aby odstúpil. Prišlo k rokovaniam s Nemcami a prezident dokonca poslal Hitlerovi osobný list, v ktorom sa sťažuje na počínanie nemeckej strany a žiada ho o osobný zákrok. Reakcia Nemcov bola najskôr ostrá. Himmler napísal Ribbentropovi: „Ríšsky vodca SS pokladá list ministerského predsedu i prezidenta za bezočivosť.“ Napokon Nemci ustúpili, prestali evakuácie a zachránili sa miliardové hodnoty. Podrobne o tom píše G. Medrický v knihe Minister spomína, s. 299-319.

NACHÁDZA SA DR. J. TISO NA LISTINE VOJNOVÝCH ZLOČINCOV?

Touto otázkou sa zaoberali dvaja Generálni prokurátori Č-SFR JUDr. Tibor Böhm a JUDr. Ivan Gašparovič. Po preštudovaní dokumentov vyhlásili, že nebol. Dr. Böhma to stálo miesto.

Národným súdom bol Dr. Tiso odsú-

dený hlavne pre tzv. rozbitie republiky. Dnes už každý priznáva, že vyhlásenie štátnej samostatnosti 14. marca 1939 bolo pre Slovensko jediným rozumným riešením. Zásluhu na tom má Dr. Tiso, ktorý prijal pozvanie Hitlera rokovať o osamostatnení, ale sa vzoprel tak urobiť nelegálne z Berlína. Zabránilo sa tým rozkúskovaniu Slovenska, alebo aby sa stalo nemeckým protektorátom.

K POLITICKEJ A MORÁLNEJ ZODPOVEDNOSTI DR. JOZEFA TISU.

Na túto tému sa uskutočnil seminár za účasti významných odborníkov na morálku a k jeho zodpovednosti sa vyjadrila aj naša najvyššia katolícka hierarchia. Pokiaľ ide o židovskú otázku všetkému nemohol zabrániť a v tom prípade nemôže mať ani vinu. Kto skúma otázku zodpovednosti a viny musí zisťovať nielen to, čo sa stalo, ale aj prečo sa to stalo, čo ho viedlo k tomu, aké mal možnosti. Robil, čo v danej situácii bolo v jeho silách a právomoci, ako aj rozumné, aby napr. silnými slovami viac neškodil. Niekedy volil zásadu menšieho zla, ktorá je v súlade s morálkou, ale ktorú mu niektorí zazlievajú. Napríklad mal možnosť ísť do B. Bystrice vyznamenať niekoľkých Nemcov a tým zachrániť životy a mestá pred zbombardovaním, alebo to odmietnuť a všetko nechať napospas. Rozhodol sa správne pre menšie zlo, pre vyznamenania. Alebo bol postavený pred otázkou, či nechať odzbrojiť bratislavskú posádku po vypuknutí povstania a tým zabrániť jej masakre nemeckou armádou, alebo nechať pripustiť nezmyselné krviprelievania. Rozhodol sa vziať zodpovednosť na svoje plecia a pripustil odzbrojenie. Právnik a obhajca Dr. E. Žabkay to nazval konanie v krajnej núdzi a „krajná núdza vylučuje vinu“. Dovoľm si porovnanie s rokom 1968, keď prišli okupačné vojská Varšavskej zmluvy. Vojenský odpor by trval niekoľko hodín, ale tzv. „kontrarevolúcia“ by bola krvavo potlačená, čím by si zdôvodnili aj „oprávnený“ zásah. Múdre bolo vyzvanie na pasívnu rezistenciu.

NIEKTORÉ VYJADRENIA OSOBNOSTÍ O DR. JOZEFovi TISOVI

„V skutočnosti, že prezidentom sa stal Dr. Tiso, videli vo vtedajšej zmetenej situácii nielen katolíci, ale aj iní Slováci najlepšiu záruku proti hrozbe nacizmu. ...Prezident Tiso sa musel stretať ako verejný činiteľ s nacistami, musel niekedy prekryť mierne činy silnými slovami. Aj dnešní politici trocha ináč hovoria a ináč robia. No za tieňom prezidenta a mnohých členov vlády slovenskí roľníci pokojne orali a siali, profesori prednášali, študenti sa učili, matky varili deťom, básnici a spisovatelia vydávali knihy ako nikdy predtým. A to všetko na ostrove, okolo ktorého zúrila najstrašnejšia vojna. Ak je úlohou politikov chrániť národ, kto by bol v tejto zúfalej situácii dosiahol viac!“ (z listu Čsl. televízie zo 7.4.1989)

JÁN CHRYZOSTOM KARDINÁL KOREC

„Vo vojnovom období bolo treba previesť národ a štát cez nebezpečné úskalia.

Išlo o bytie a nebytie národa. A rozhodovali o nás iní, početnejší a mocnejší. V ťažkej situácii sa hľadalo najoptimálnejšie riešenie. Ako sa mala vtedajšia situácia lepšie riešiť? Bol iný vhodnejší model? Pohodnejšie by bolo zutekať, ponechať národ osudu, odísť do bezpečia za more, alebo do východných stepí.“ (Z príhovoru pri 50. výročí popravy Dr. J. Tisu, 18. apríla 1997)

PREČO SA DR. JOZEF TISO NEVZDAL FUNKCIE PREZIDENTA

Pred Národným súdom to zdôvodnil nasledovne: „Prečo som sa teda nevzdal? Nevzdal som sa preto, lebo som cítil mravný záväzok zastávať funkciu, ktorú som prevzal, kým ma od nej neoslobodia zákonití ústavní činitelia. Bol by som sa pokladal za zbabelca, čo uteká od ťažkej úlohy, ktorú má plniť. Bol by som robil egoisticky, keď je národ v ťažkých chvíľach a ja ho vtedy nechám, odídem do súkromného života. Nebolo možné pomýšľať, aby som bol odišiel z miesta, lebo by bolo bývalo ešte horšie. Ako ste počuli z úst viacerých svedkov, sami Židia mi odkazovali a prosili, aby som vytrval, lebo len zatiaľ sa cítia ako tak istí, dokiaľ som ja tam.“

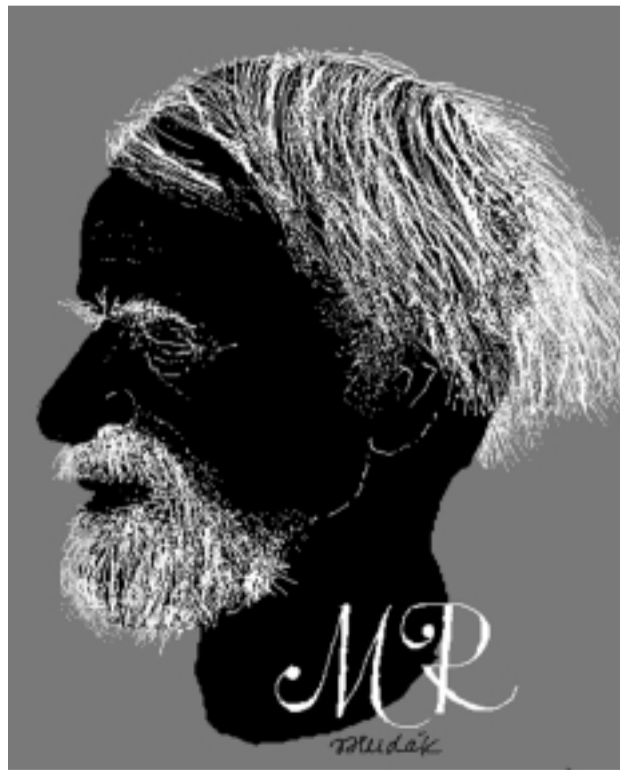
ARCIBISKUP MONS. ALOJZ TKÁČ

Pre Dr. J. Tisu bola rozhodujúca svedecká výpoveď arcibiskupa Dr. Karola Kmeťka pred Národným súdom dňa 6. januára 1947. Jeho svedecká výpoveď (SNA TnFud 6/46 - 3/2 Dr. Karol Kmeťko), bola veľmi vecná, objektívna a privádzala sudcov i žalobcov často do pomysľova. Okrem iného povedal, že na nitrianske biskupstvo chodili rabíni a prosili: „aby pán Dr. Jozef Tiso zostal prezidentom, ak on nebude prezidentom bude koniec! Do posledného Žida zahynieme všetci.“

Dňa 11. 1. 1947 Dr. Tiso pred súdom vyhlásil: „Po svedeckej výpovedi pána arcibiskupa Dr. Kmeťku je, ako som povedal svojmu obhajcovi, vlastne tento proces pre mňa skončený, lebo som dostal rozsudok tak vo veci národnej, aj v kňazskej.“

Napriek nesporným zásluhám o národ počas ťažkých vojnových rokov bol Dr. J. Tiso hanebne odsúdený a popravený. Bola to aj pomsta Beneša za získanú štátnu samostatnosť, čo možno nazvať politickou vraždou. Po roku 1990 sa začali odkrývať biele miesta našich dejín, ktoré boli za komunistického režimu ideologicky deformované. Prišlo k mnohým súdnym rehabilitáciám a bolo napísaných veľa kníh a článkov s novým pohľadom na naše dejiny. Národ sa zjednotil v otázke zásluh Bernolákovcov, Štúrovcov, Štefánika, Andreja Hlinku a mnohých dejateľov. Vážime si náboženský a kultúrny význam misie solúnskych bratov sv. Cyrila a Metoda a ich žiakov. Sľubne sa vyvíjajú vzťahy medzi cirkvami. Prichádza aj nová generácia mladých historikov a treba dúfať, že sa pokúsi o objektívne spracovanie dosiaľ sporných úsekov našich dejín, aby prišlo k čo najširšiemu národnému zmiereniu aj v týchto otázkach.

STANISLAV MÁJEK

KULTÚRA

Dvojtýždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava.
Telefón 0903 846 313.
Vydáva FACTUM BONUM, spol. s r. o.,
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: TEODOR KRÍŽKA. – Cena jedného čísla je 1,50 € – Časopis vychádza každé dva týždne s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a poštový doručovateľ Slovenskej pošty, alebo elektronicky na e-mailovej adrese: ganisnina.renata@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. –

Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV 757/08. – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word, označené menom autora a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR. – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

